

Станіслав Чернілевський «Теплота родинного інтиму», «Забула внучка в баби черевички». Настрої й почуття, висвітлені в поезіях (любов, доброта, висока духовність)

Конспект уроку
з української літератури
вчителя Ядвіжук Тамари
Володимирівни

6 клас

Тема. С.Чернілевський. „Теплота родинного інтиму”, „Забула внучка в баби черевички”. Настрої й почуття, висвітлені в поезіях (любов, доброта, висока духовність)

Мета: ознайомити учнів із фактами з життя і творчості поета, передати глибину материнської безкорисливої любові, доброти, високої духовності через високохудожнє слово С. Чернілевського; визначити в поезіях головну думку; з'ясувати роль метафор у розкритті ідеї; вчити учнів висловлювати власні думки про батьківський дім, рідних; розвивати культуру зв'язного мовлення учнів, їх мовну грамотність; уміння виразно і усвідомлено читати вірші; виховувати почуття поваги до творчості Чернілевського, батьків, рідної оселі, рідного краю.

Обладнання: портрет письменника, ілюстрації до віршів, родинні світлини, принесені учнями, підручник, картки.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Теорія літератури. Віршові розміри ямб, хорей.

*Найдорожча на світі – мама,
найцінніше в житті – щирість і теплота
родинних стосунків.*

С. Чернілевський

Перебіг уроку

I. Забезпечення емоційної готовності до уроку

Подаруйте один одному посмішку, адже тепла, щира посмішка піднімає настрій, зігріває серце, навіть може когось ошчасливити.

II. Актуалізація опорних знань учнів

Мама... найрідніша і найдорожча на світі людина, і все в дитині – від матері. Це вона вчила нас вимовляти перші слова, посміхатися до людей. Саме від матері ми перейняли наймудрішу науку – любити людей. Бо лише з любові народжується прекрасне. Мама вчила нас поважати друзів, бути вірними їм у radoшах і в горі.

Чимало віршів написано про маму, рідну домівку, сім'ю, родину, про те, де чекає тебе мамина посмішка й надійне батьківське плече. І коли ми не вдома, то як хочеться пригорнутися до мами, відчути її тепло й ласку.

Саме такий настрій передав у своїх віршах сучасний український поет Станіслав Чернілевський.

Проживши нелегке життя із присмаком розлуки, з раннього дитинства він зрозумів, що "найдорожча на світі людина – мама, найцінніше в житті – щирість і теплота родинних стосунків". Ці слова будуть епіграфом сьогоднішнього уроку.

Ми сьогодні на уроці "збудуємо" будинок, у якому панує мир, спокій та Божа благодать. (На дошці прикріплений макет будинку).

– Що, на вашу думку, є головним у людському житті?

– А що ми вкладаємо у слово "сім'я"?

Фундаментом сім'ї є союз люблячих сердець – батька й матері. І тільки коли з'являються діти, сім'я стає родиною.

III. Повідомлення теми та мети уроку

Мати – втілення народної мудрості, працьовитості, любові до рідного краю, його мови і звичаїв. Про чуле серце і безкорисливу любов, про натружені руки й недоспані ночі, про ніжні материнські пісні складають письменники хвилюючі твори.

Сподіваюся, що вірші «Теплота родинного інтиму..» і «Забула внучка в баби черевички» допоможуть вам глибше пізнати своїх матерів, відчути їхні ніжність і доброту. Нехай з любові до матері проростає любов до України.

IV. Основний зміст уроку

Рольова гра "Інтерв'ю з письменником"

– Де і коли ви народилися?

– Я народився поміж двох річок – невеличкою річкою Жван з її мілинами та глибинами та могутнім і тихим Дністром з його вирами й потужною течією. Може, через те я так люблю водночас і найтонші, найдрібніші порухи, і великі, могутні рухи.

Береги Дністра, де я жив, були райськи-благодатними: там росли колгоспні груші, яблука, сливи, абрикоси, виноград. Там були баштани.

– Що ви розкажете про дитинство?

– Дуже рано втратив батька, який працював комбайнером. Багатодітна родина залишилася без годувальника, тож здобувати середню освіту довелося у школах-інтернатах.

– Яку освіту ви здобули?

– Закінчив Вінницький педагогічний інститут, але вчителем працював недовго.

– Як далі склався ваш життєвий і творчий шлях?

– Із дитинства мріяв про кіно. Тому вступив на факультет кінорежисури Київського театрального інституту ім. І. Карпенка-Карого. Працював на кіностудії ім. О. Довженка. Писав кіносценарії.

– Як ви прийшли в поезію?

– Перший вірш був надрукований у районній газеті, тоді я навчався в 4 класі. Перша поетична збірка "Рушник землі" вийшла у світ 1984 року.

– Де ви працюєте зараз?

– Режисером і редактором на ТРК "Студія 1+1", відповідаю за переклад українською мовою іноземних фільмів.

Найвідоміша збірка поезій Станіслава Чернілевського – *"Рушник землі"*. Поет – лауреат літературної премії імені Василя Симоненка "Берег надії".

– Чи помічали ви, як ваші бабусі, дідусі ставляться до своїх дорослих дітей — ваших мами, тата? Як ви думаєте, чому саме так?

Для батьків діти, навіть дорослі, завжди залишаються дітьми, тому про них так само піклуються, як і раніше, так само їх люблять і жаліють.

Незвичайні, неповторні вірші Станіслава Чернілевського оспівують рідний дім, найдорожчих людей, теплі родинні стосунки.

3. Словничок.

Інтимний - близький, дружній, задушевний, особистий.

Досвіток – світанок.

Шибана – шибка.

Скрес – зійшов.

Печія – пекучий біль.

Катує – мучить.

Зело – зелень, трави.

Виразне читання поезії “Теплота родинного інтиму”

– Яким настроєм пройнятий вірш? (Світлою ніжністю, душевною добротою, щирістю, тихим смутком за минулим дитинством, за тою хатою, “що прив’язана до неба світанковим маминим вогнем”, теплими й ніжними спогадами про маму, ліризмом.)

– Від якої особи ведеться розповідь?

– Яка пора доби зображена у вірші? Чому?

– Який він, той вогонь у печі? (Веселий, цілющий, гарячий, всесильний.)

– Що символізує вогонь у печі? (Символ родинного осередку, затишку, спокою, добробуту).

– Автор пише: “Знову я малесенька дитина”. Як ви вважаєте, чи може доросла людина відчувати себе дитиною і коли? Яка роль матері в житті ліричного героя? А у вашому? (“Ковдрою закутуючи плечі, мати не пита, чому не сплю”? Автор показує, що мати настільки відчуває свою дитину, що говорить із нею душею і розуміє свого сина без слів).

Ви, напевне, помітили, що у вірші звичні нам слова творять незвичайні образи. Які саме? (“Мотузочок диму”, яким мати “прив’язала хату до небес”).

– А чи можна насправді “хату прив’язати до небес”? (Ні, це образний вислів, який вживається в переносному значенні). Як він називається? (Метафора).

– Знайдіть у поезії метафори.

– У віршах досить часто багато ми дізнаємося, читаючи між рядками. Поясніть, будь ласка, як ви розумієте вислови: “Мати...мотузочком диму хату прив’язала до небес”, “хата, що прив’язана до неба”.

(Мати – це берегиня домашнього вогнища, і саме вона прагне створити у своїй хаті земний рай).

– Яка основна думка поезії? (Автор прославляє справжню, безкорисливу материнську любов і турботу, а також висловлює синівську вдячність матері за “теплоту родинного інтиму”.)

– Діти, хто з вас розповість про “теплоту... інтиму” вашої родини? (Кілька учнів розповідають про свої родини).

7. Усне “малювання” з художнім домислом

Завдання : змалювати словесно історію ліричного героя твору.

(Наприклад: син працює в далекому місті, має сім’ю, дуже зайнятий і заклопотаний. Але раз у рік обов’язково приїжджає у своє рідне село, у звичайний сільський будиночок. Милується димом, що прив’язав мотузочком

хату до небес, заслуховується гоготінням полум'я в печі. І від ласкавого маминого слова, ніжної руки стає йому так добре, лагідно й спокійно на душі, що відступають усі життєві негаразди, тривоги й клопоти. Знову він — маленька дитина в родинному гніздечку під крильцем невсипущої мами.)

Вірші С. Чернілевського неповторні, від них віє теплом, добром, ніжністю, особливо коли в них ідеться про найдорожчих людей, про рідний дім, про родину.

Ще один вірш, сповнений любові до родини, – **”Забула внучка в баби черевички...”**

Виразне читання поезії підготовленим учнем. Враження від прочитаного.

Діти, а тепер я хочу, щоб ви ще раз прочитали поезію, впустили її в свою душу, щоб вона ніби пройшла через вас, допомогла відчувати настрої і почуття поета.

(Виразне читання вірша учнями про себе. Враження від прочитаного).

Бесіда за змістом строф вірша, коментар. Виразне читання 1-ї строфи.

– Як ви розумієте зміст поетичного рядка “ за повелінням вікової звички перекотилось літо за село”?

(Коментар: літо пройшло, тому що такий закон буття).

Читання 2-им учнем 2-ї строфи

(Коментар: внучка поїхала на бензовозі, а на дорозі залишилась одинока постать бабусі, яка витирала сльози).

(Читання 3-ім учнем 3-ї строфи)

– Чому ліричний герой називає черевички «малесенькі»? Що це символізує? Символом чого виступають черевички онуки?

Що означає вислів “махнуло рученя”? Яке враження викликає?

– А чому хата спорожніла? (Бо бабуся була одинокою).

Черевички – це художня деталь, у цій поезії вони символізують любов до дитини, гіркоту розлуки.

Теорія літератури

Художня деталь – це виразна подробиця, що збуджує думку, часто викликає в уяві цілу картину.

Читання 4-м учнем 4-ї строфи

(Коментар: і тільки осінь надворі співчуває бабусі і з ніжністю опускає горіховий листок. Пригадайте, яка міцна горіхова шкаралупа. Скільки сили, любові витратило дерево на її побудову! Так і людська любов Бабуся без міри любить онучку, але, на жаль, бачиться з нею дуже рідко).

Учитель. Зверніть увагу: у вірші немає слів журитися, печалитися, тужити, які могли б передати переживання старенької, але читач відчуває її смуток.

– Які художні образи, крім бабусі та онучки, виступають у творі мов живі істоти? Що це дає віршеві?

Образи-символи:

Літо – символ дитинства.

Осінь – символ старості.

– Як ви бачите, стосунки в сім'ї бувають не безхмарними. Інколи життя складається так, що найрідніші нам люди залишаються самотніми. І тільки наше співчуття, підтримка, увага, турбота зігріє їхні самотні серця.

Робота у групах

Учні об'єднуються в групи. Кожна група отримує картки.

– Які картини виникають у вас під час читання вірша “Забула внучка в баби черевички...”?

– Якою постає перед вами бабуся?

– Чому бабуся “Лягла собі. І світло не світила”?

– Які метафори є в цьому вірші?

(“Дитячим сміхом бризнувши в зело,

За повелінням вікової звички

Перекотилось літо за село”.

“І курява вляглась біля коліс... “

“вийшли в небо зорі-жаровички... “

“І осінь їй тихенько опустила

Горіховий листок перед вікном “.)

– Визначте слова і вислови, що виражають любов бабусі до внучки і смуток та самотність старенької.

(“ А бабука все стояла на дорозі, Хустинкою торкаючись до сліз”; “І тихо бабука посеред села Малесенькі дитячі черевички У спорожнілу хату занесла”;
“Лягла собі. І світло не світила. Торкнулась черевичків перед сном.”)

Що б ви порадили внучці? (Писати листи, телефонувати частіше, приїжджати у гості до бабусі.)

Теорія літератури.

Визначення віршового розміру віршів.

Хорей – двоскладовий віршований розмір з наголосом на першому складі.

Ямб – двоскладовий віршований розмір з наголосом на другому складі.

Гра “Знайди зайве”.

Перевіримо ваше логічне мислення, уважність. Знайдіть в рядках слів, вибраних із віршів С. Чернілевського, четверте й третє “зайве” й обґрунтуйте свою відповідь.

Четверте “зайве”:

мати, батько, син, дитина;
дим, жар, полум’я, вогонь;
руки, серце, душа, плечі;
шиби, хата, піч, мисник.

Третє ”зайве”:

весна, осінь, літо;
баба, внучка, мати;
сумочка, черевички, хустина;
дорога, автобус, курява;
сміх, радість, сльози;
село, місто, хата;
білі, малесенькі, дитячі (черевички).

Діти, перед вами лежать листочки іншого кольору (співчуття, розуміння, турбота, милосердя, підтримка, відповідальність, пихатість, нещирість і т.д.). Оберіть цінності, без яких не буває справжньої родини. (Діти прикріплюють листочки на дошці, записують у зошиті).

Людина – це сила любові. Над усіма людськими стосунками стоїть велична сила любові, без якої і сім’я не сім’я, і дім – не дім. (Прикріпити на дах слово “любов”).

V. Рефлексія. Підсумок уроку

Продовжіть речення: “ Станіслав Чернілевський допоміг мені зрозуміти, що...”

VI. Оцінювання. Аргументація оцінок

VII. Домашнє завдання

Виразно читати вірші С. Чернілевського, аналізувати їх; скласти усний твір-роздум про роль батьківського дому в житті людині.